

Емир Кустурица о времену у коме живимо

АУТОХТОНИ СРПСКИ КОД

У време апсолутне доминације идеологије и идеолошког приступа имамо мале шансе да се одбранимо ако се не ухватимо за властито корење и из њега не будемо креирали нашу аутентичну слику света. Морални капитал српског народа је огроман. Створен је ослобађањем од Османлија, створен је наставком средњовековне идеје стварања закона... Тај морални капитал је и победа у балканским ратовима, победа у Првом светском рату... Утолико је и идеја о цркви значајна. Црквена традиција упућује на тај корен о коме говорим. Кома се морамо вратити.

Пише Драгана МАРКОВИЋ

Извор: Бљесак инфо

Воз Београд–Сарајево. Већ је дубока децембарска ноћ те 1989. године. Током дана уручена је Награда Авноја. Један од добитника био је и Емир Кустурица. Своје излагање на додели започео је реченицом: „Каквог има смисла примити највеће признање у земљи која постоји још као заједница народа у завади, племена пред општим ратом...” Истанчани слух уметника наговестио је судбину. Рат се заиста догодио... Његов говор био је приличан шок за све владајуће и присутне.

Верујем да нико од уснулих путника воза који се те ноћи ритмично љуљао ка Сарајеву, није могао ни да претпостави шта ће се већ за непуне две године догодити са једном земљом која се у нашим срцима потписивала као Југославија. Будна сам и претресам белешке. У свим тим околностима крећем на свој први интервју ... Тек сам почетник у новинарству. Тачније, крећем у неизвесност. Емир је у Београду чврсто остао при ставу да неће давати интервјуе, јер је све што је имао да каже – рекао. Пришла сам и затражила интервју за „Народну армију”. Само се изненађено насмешио: „Путујем за Високо ноћас, жао ми је”. Те ноћи сам се и ја нашла у возу за Сарајево. Четири ме-

сеца након тог разговора у „Народној армији” објављен је интервју са насловом: „Човек је чудна биљка” и појашњењем: „Биљка која тражи воду из земље из које је поникла”.

Разговор који је пред вама одвија се 32 године касније, након доделе Сретењског ордена, на Међавнику, где је чувени редитељ или, како га тамо зову, професор, дубоко пустио корење. Срећемо се ту и раније, после премијере филма „Живот је чудо”. И јесте. Разговарамо о времену у коме живимо, православљу, војсци, моралном капиталу српског народа, интернету који убија идеале, апсолутном парадоксу „вечне садашњости”, „синтетичком месу” и својеврсној „еутаназии свести”, којој је изложен човек без корена.

Недавно Вам је поводом Дана државности уручен Сретењски орден првог степена. Вешто, у неколико верзија почетка, описали сте суштину света у коме живимо. Које су то одлике нашег времена?

– Тим говором покушао сам да створим властиту слику света и да у њу укључим све оно што мислим да је драматично и све оно што може да буде проблематично за нас. Поменуо сам да се под фирмом „новог комунизма” све-

том шири једна нова идеологија, која је осакаћена верзија марксизма, који је неостварив, као што је у пракси била неостварива и његова првобитна верзија. Њу у форми квазиревољуције проводи десет милијардера, који управљајући медијима улазе у ту фиктивну сферу, која је човеку постала важнија од реалне, и који нам сервирају „синтетичко месо” и под фирмом „борбе за заштиту човекове средине” нуде у суштини лакши пут до гомилања новог богатства. Као мала држава, која јесте на удару, механизам опстанка своје државе и свог социјалног обрасца треба да вратимо више у архетип, у оно што јесте наша реална снага. А наша је реална снага духовна, нажалост у нашој култури све више позападњачена. Она у себи све мање има свој заштитни знак... Ми се исцрпљујемо у имитацијама. Наше телевизије, наши филмови и серије не базирају се на Жики Павловићу, на Кокану Ракоњићу, на нашој традицији, него се прихватају обрасци холивудског филма, који се практично већ распао и који нема свој заштитни знак. На шта сам желео да укажем? У време апсолутне доминације идеологије и идеолошког приступа ми имамо мале шансе да се одбранимо ако се не ухватимо за властито корење и из њега не будемо креирали оно што је наша аутентична слика света. Ми ту слику немамо, ми имамо идеологизовану слику света која је усклађена, углавном са Западом, и који је врло успешно намеће. Има та Гандијева идеја да западног човека у пропаст води седам грехова: што жели богатство које није стечено радом, што жели уживање без савести, што одваја знање од поштења, што води политику без начела, што води пословање без морала, што одваја науку од човекољубља, што тежи вери без жртвовања. Богаћење без рада је код нас постало апсолутна пошаст, која у међувремену ствара и своју хибридну „елиту”. Видимо како се она распада, како секу главе, ноге, уши, руке..., и како тај атавистички ниво постаје много јачи од духовног. Утолико је и идеја о цркви значајна. Црквена традиција упућује на тај корен о коме говорим. Кома се морамо вратити.

Помињете корен као утемељење. Колики је у том времену морални капитал српског народа?

– Морални капитал српског народа је огроман. Створен је ослобађањем од Османлија, створен је наставком средњовековне идеје стварања закона, устава, прихватањем после Француске буржоаске револуције озбиљних модела који су установљени и примењени. Тај морални капитал је и победа у балканском рату, победа у Првом светском рату... Нажалост, уследило је губљење те државности, која је била уоквирена у нешто што није био наш избор. Јер, Србија је завршила Први светски рат без својих граница. Она је између Првог и Другог светског рата практично почела да губи Косово, а највише у време друга Тита, који је Србима забранио повратак на Косово а пустио Албан-

це да тамо улазе... Читав збир догађаја трошио је у међувремену тај наш морални капитал. Морални капитал се у времену у коме живимо тешко може исцртати без онога што чини базу нашег човека. А тај човек и даље постоји и још увек се не идентификује са Србијом и са тим што би она могла да буде.

Поменули се цркву... Војска је још један битан стуб наше државности, институција која ужива огромно поверење грађана Србије.

– Војска јесте веома важна. Оно што су за време Бориса Тадића и посебно за време господина Шутановца уништили у војсци, верујем да је свакако био нечији налог. Нису то они сами смислили. Срећна је околност што се све то сада пресабира – војска поново добија профил. Посебно ми је драго што се помиње та идеја да се служи војни рок, што је битно поистовећивање са могућношћу да се одбрани сопствена територија.

Ко су за Вас истински хероји нашег времена?

– Огроман је то распон. Србија има јако паметне људе. Србија у свом језгру има генетичаре, спортисте. Србија има озбиљне историографе, моћне професоре књижевности, јако добре биологе... Нажалост дуго у Србији није успостављен систем до чијих висина би ти људи могли са лакоћом да допру... Тај простор су налазили изван граница. Истински хероји постоје у обичном животу, они постоје и у литератури, али ми са њима не оперишемо. Имамо младог писца који се зове Владимир

Кецмановић, који је на нивоу најбољих савремених руских писаца. Они имају Саљникова, Водолазкина, Прилепина..., а ми имамо Владу Кецмановића, што је сасвим довољно. У историографији имамо Милоша Ковића, имамо Мила Ломпара, који је велики стручњак, не само за књижевност, имамо Владу Димитријевића у Чачку, одличног професора који избацује велику дозу памети, имамо добре новинаре... Када бих сада наставио зачудили би смо се како онда Србија није на много вишем социјалном стадијуму, а онда се морамо вратити на распакивање тог западног утицаја, неких невладиних организација и свега што наш живот претвара у имитацију, а никако у наш аутохтони српски код.

Сећамо се Шпанског грађанског рата, помињемо Први и Други светски... Шта је данас са идеалима за које је човек био спреман да да највеће богатство са којим располаже – сопствени живот? Да ли људи данас могу да развију ту врсту емоције?

– Идеале убија интернет. Зато што човек улази у једну фиктивну сферу у којој му се радозналост храни углавном тиме шта је ко рекао, да ли је неко направио нешто смешно... Знао сам по пет дана да правим један гег на фил- ➤

му... А то сада камера сними случајно, на неком углу неке улице, и подели свету. Интернет јесте велика помоћ, али као и све у људском животу, он има и другу страну. Смањује људски потенцијал и троши енергију. Антрополог Гумиљов је написао читав збир паметних ствари. Он говори о томе како је људска енергија једно подручје које може да се идентификује, али никада до краја. Као што никада не може да се открије зашто је Александар Македонски освојио толико света и зашто је Наполеон кренуо на Русију. Људска енергија је флуидна, али она постоји. Управо ту енергију апсорбује тај фиктивни свет интернета, Нетфликса. Он једног заробљеног човека чини још већим робом. Ту настаје тај губитак идеала. Зато што самом животу није пружена шанса. Нови човек је стешњен између слика, информација, његово је деловање углавном управљано из неког богатог центра. То не може лако да се промени, ни мирним а још мање револуционарним путем.

Обележавамо још једну годишњицу агресија на Југославију. Те 1999. године били смо сведоци увођењу новог орве-

ловског појма – хуманитарно бомбардовање и последицама које је та цинично прокламована „хуманост“ оставила иза себе. Шта су Балкан, Европа и свет добили агресијом на СРЈ и покушајем стварања такозване државе Косово? Какав је по Вама епилог тог ужаса из ратне 1999. године? – Американци су показали да су они шефови у Европи. Што је било можда важније да се покаже Европљанима, него нама. Русима су дали упозорење да ће наставити... Оно што је најчудније и најневероватније, њихова вера у пропаганду је толико велика да они скоро као што су третирали Милошевића, тако сада, можда за две октаве више, али врло слично, третирају Владимира Путина и Русију, која је добро наоружана. То никако не могу да распетљам у својој глави... Онда је тај нови човек из реалности потпуно прешао у пропаганду... Када се гледају неке америчке ТВ станице, начин на који људи изговарају те лажи је заправо увид у психологије оних других, који потпуно верују тим лажима.

Губитак идентитета и људскости и води до измештања стварности.

Верујем у културу као извор религиозне мисли. Верујем да се мотиви које човек проводи у свом свакодневном животу, када се оголе, и када човек комуницира директно са човеком, а не преко Бога, да у тој директности човек губи своја својства. Претвара се у биолошку машину. Верујем у то да је револуционарност Исуса Христа Назарећанина дала идеју о моралу као склоности ка слабијем.

Фото: И. Гојковић

Извор: Санела инфо

– Па кад нема Бога, онда може да буде шта хоће...

Поменули сте и нову теорију – Отказ култури (Cancel Culture). Каква је то теорија? Скоро чујем да је једна од препорука да се избегне постковид психолошки синдром пристигла као психотерапија са Запада – не мислити о јуче и сутра, само енергију трошити на данас...

– Амерички филозоф Волтер Сол каже да савремени човек верује у вечну садашњост. То је апсолутни парадокс, али је тачно. Сад и овог тренутка. Шта ће бити после, потпуно је неважно. Како може човек са меморијом тако да бивствује? Не може компјутер да издржи само садашњост. Главни садржај те машине, као и његов развитак, јесте складиштење меморије. Птица гради гнездо иако никада није видела како се гнездо гради. Како може човек без архетипа? Како може човек без знања грчких трагичара, без Шекспира, без Достојевског? Како уопште човек може да опстане у том безваздушном простору који се зове овај тренутак. То је неизводљиво. Али ја мислим да је та заблуда део онога о чему је Хантингтон говорио да западна Европа нема велику шансу да опстане. Јер се од „сад“ не може живети. Да би се живело „сад“ морам да нацепам дрва и наложим овај камин, па уз ватру да се заштитим од зиме... Сутра када се пробудим поново морам да заложим ватру. Та вечна садашњост је, рекао бих, посткапиталистичка заблуда, која може да их кошта читаве једне цивилизације.

Амерички филозоф Волтер Сол каже да савремени човек верује у вечну садашњост. То је апсолутни парадокс, али је тачно. Сад и овог тренутка. Шта је било пре, шта ће бити после, потпуно је неважно. Како може човек са меморијом тако да бивствује? Не може компјутер да издржи само садашњост. Главни садржај те машине, као и његов развитак, јесте складиштење меморије. Птица гради гнездо иако никада није видела како се гнездо гради. Како може човек без архетипа?

Рекли сте и: „Човек је оно у шта верује“. Шта је то у шта Ви успевате да верујете живећи у времену које сте управо описали?

– Верујем у културу као извор религиозне мисли. Верујем да се мотиви које човек проводи у свом свакодневном животу, када се оголе и када човек комуницира директно са човеком, а не преко Бога, да у тој директности човек губи своја својства. Претвара се у биолошку машину. Верујем у то да је револуционарност Исуса Христа Назарећанина дала идеју о моралу као склоности ка слабијем. Тај морал је потпуно поништен. После Ничеа и идеје о натчовеку, који вероватно није мислио све то што је касније проистекло, него је највише био против просечности, па је величао те узвишене идеале. Човек који верује гура од себе ту идеју о лажи која се састоји од песимизма и оптимизма. Лаж није ништа друго него та двострука прича. Дволичност људска доводи људе у питање. Верујем у ту идеју да постоји богочовек, не човекобог, као што верују протестанти, него постоји нека виша сфера у којој није баш све тако јасно као што се чини. Ту сферу морамо да одгонетамо. Уметност и наука имају једну заједничку црту. И уметници и научници прво замишљају ствари које треба да реализују. Те замишљене ствари су обично њихови животни идеали, да постигну неки виши циљ. Без виших циљева, који су згурани у тај реалити који људи данас живе, а где се управо та вера у вечну садашњост реализује,

све је мање наде за човечанство. Постојање православља и цркве као институције отвара тај огромни простор који је усклађен са идејом да је само једна седмина људског мозга оно што ми знамо, а да иза тога постоји читаво једно непознато пространство.

Момо Капор ми је у једном разговору рекао да страшни страх од заборава прети свима, сем уметницима. „Сви ми уметници смо бацили удице у време и чекамо шта ће време извући и када нас не буде да држимо други део штапа.“ Имате ли Ви такав осећај о тој неопходности остављања трагова?

– Наравно. Оставио сам многе трагове. Погледајте шта сам све урадио. Реконструисао сам архетип у Андрићграду, онакав какав је у тим условима могао да буде. Изградио град у камену. На Међавнику градио у дрвету. Битан је тај духовни рефлекс. Када он не постоји, када не постоји рефлексивност људска, онда не постоји ни човек. Јер, шта је уосталом деменција, него оно у шта нас води савремени свет. Они би били најсрећнији када бисмо сви ми били до оне тачке дементни да ниједно питање не би било постављено...!